

(Ne)digitalizovano pravosuđe

www.jsplaw.co.rs
dragan@jsplaw.co.rs

Dragan Psodorov, advokat, senior partner
Advokatska kancelarija Joksović, Stojanović i partneri

Pandemija je poremetila privredne tokove u čitavom svetu. Veliki broj kompanija se susreo sa teškoćama u ispunjavanju ugovornih obaveza i mnogi traže načine da reše situaciju. Kako ocenjujete, da li je to moguće i na koji način se može reagovati u vanrednim okolnostima?

Sa pravne strane, pandemija je poslužila da osvežimo svoje znanje u vezi sa pojmovima „viša sila“ i „promenjene okolnosti“, koje su uvek postojale u našem pravnom sistemu. Naime, na početku pandemije su postojali problemi u vezi sa ispunjavanjem ugovornih obaveza, gde neke obaveze nisu ni mogle biti ispunjenje ili su ispunjavane sa zadocnjenjem. Tada su kompanije morale da se pozabave tumačenjem svojih ugovora, koji često nisu imale naročito detaljne odredbe s tim u vezi, i nastojale da te probleme pravilno podvedu pod višu silu ili otežane okolnosti kako bi sebe opravdale od neispunjavanja ili odlaganje ispunjavanja ugovornih obaveza. Sada je većina kompanija navikla na „novu realnost“, s tim da se te odredbe mnogo detaljnije definišu i na njih se obraća pažnja i to je upravo osnov da se efikasnije deluje u daljim slučajevima produženja pandemije. Takođe, bitno je biti realan kod određivanja rokova ispunjenja obaveza, jer se moraju uzimati više neko ikad neke nepredviđene okolnosti, te voditi računa da li su rokovi bitan element

ugovora ili je isti podložan produženju, što u krajnjoj liniji ima za posledicu da li se ugovor može raskinut u slučaju kašnjenja ili se moraju davati dodatni rokovi.

U poslednjih godinu dana, mnoge kompanije i institucije su morale da se digitalizuju. Kakva je situacija u pravosuđu?

Situacija je, moram da primetim, nepromenjena. Svedoci smo digitalizacije u svim sferama poslovanja, od stanaka online, plaćanja i ispunjavanja administrativnih formalnosti online, ali sve to kao da zaobilazi sudove. Iz nekoliko primera će biti jasno o čemu govorim. Naime, ako želite da dostavite sudu običan dokaz o uplati sudske takse, to morate uz pisani podnesak koji predajete neposredno ili šaljete poštom, ako uzimate potvrde koje sudovi izdaju npr. o nekažnjavanju pravnih lica, to morate učiniti neposredno u sudu putem predaje zahteva i preuzimanje potvrde, pozivi za „odmah“ se šalju poštom (što je samo po sebi fenomen, jer ako je nešto tako hitno da stanka mora doći u sud, zašto je ne pozvati telefonom?) itd. Ima jedna tužna anegdota, koju želim da podelim, a odnosi se na odlaganje ročišta u sudovima u Beogradu, gde često stranka dođe u zakazani termin, pa tada sazna da npr. je sudija odsutan, na bolovanju itd, te se toj stranci usmeno saopštava ta činjenica. Ta stranka ili advokat je putovao iz Vranja, izgubio ceo dan i snosio neke troškove, a suštinski nije ništa uradio. Na moje pitanje zašto prisutni zapisničar ili dežurni sudija nije telefonom obavestio advokata da ne kreće na put, dobio sam odgovor da „telefoni u sudnicama nemaju izlaz već služe za internu komunikaciju među zaposlenima u sudu“. Dakle, u 21. veku kada svi imamo pametne telefone, mejlove na telefonu, svi advokati na svom pečatu ili memorandumu imaju sve moguće kontakte, sud „ne može“ da ih pronađe jer nema, kako se to nekada zvalo, nulu na telefonu, pa ne može da ih pozove. Mislim da sam sve rekao ovome o digitalizaciju u pravosuđu. Mož-

da i sudovi imaju neku unutrašnju digitalizaciju, skenirana dokumenta kojima oni mogu da pristupe i slično, ali to na žalost strankama ne olakšava posao ni najmanje ili je barem meni to nevidljivo.

Da li ćemo se nakon pandemije više baviti preventivnim upravljanjem sporovima. Postoji li uopšte preventiva?

Ovo pitanje upravo prirodno sledi prethodnu analizu pravosuda. Naime, kada je stranci, a u konkretnom slučaju investitoru, što je ovde tema, neko pravo ugroženo on se mora obratiti nekome ko je sposoban da to pravo „odbrani“ odnosno reši sporno pitanje. To su dakle ti isti sudovi, čiji način rada je manje više isti već 50 godina. U tom smislu alternativa postoji, a ona se sastoji u preventivi. Preventiva je upravo način da unapred ugovorite kako i gde želite da vaš potencijalni budući problem odnosno spor bude rešen i to jasno definišete u samom osnovnom ugovoru. U privredi postoji više dostupnih alternativnih načina rešavanja sporova, kao što su medijacija i arbitraža kao najčešće korišćeni. Dok medijacijom stranke uz pomoć medijatora mogu doći do rešenja spora kroz poravnanje, kod arbitraže se donosi obavezujuća odluka, koja je jednako izvršiva kao pravosnažna domaća sudska

odluka. U Srbiji postoje dve osnovne institucije koje pri sebi imaju arbitražu koja se bavi rešavanjem sporova u privredi – Stalna arbitraža pri Privrednoj Komori Srbije i Beogradski Arbitražni Centar pri Udruženju za arbitražno pravo. Važno je napomenuti da obe arbitraže rešavaju sporove sa i bez međunarodnog elementa. Postupak pred njima je fleksibilniji, brži i efikasniji, a presuda izvršiva ne samo u Srbiji već i inostranstvu. Dakle, ko ne želi da njegov privredni spor rešava sud, ima alternativu, samo je mora iskoristiti već prilikom ugovaranja posla.

Vaši klijenti su iz raznih delatnosti, šta im najčešće savetujete, kako da osiguraju ugovore?

Sve gore navedeno doprinosi nekoj vrsti sigurnosti prilikom ugovaranja, s tim da niko ne može da spreči da do spora dođe, ako jedna strana zanemari svoje obaveze. No, ako je ugovor jasno definisan u vezi sa predmetom, rokovima, višom silom itd, ako su uneta sredstva obezbeđenja, kao što su menice, zaloge, bankarske garancije, ako je ugovorena arbitraža, onda se može očekivati da put do pravde ipak bude mnogo, brži, jeftiniji i jednostavniji, a to je u stvari ulagačima potrebno jer time štite svoja prava u Republici Srbiji.